

De Koninklijke Marechaussee tijdens de Eerste Wereldoorlog. Reeks artikelen over de geschiedenis van het Wapen, deel VI

Door dr. J.P.E.G. Smeets

In 1901 verscheen het rapport van de Staatscommissie-Kist die zich had gebogen over het rijkspolitievraagstuk. De commissie was tot de conclusie gekomen dat Nederland het beste af zou zijn met een burgerlijk rijkspolitiecorps. De vraag was alleen hoe de vele tegenstanders hiervan te overtuigen. De politici in Den Haag voelden er weinig voor om de discussie over dit onderwerp opnieuw aan te zwengelen en allerlei felle reacties op te roepen. Het beste was het om de boel tot een ander tijdstip te laten rusten. Toen in augustus 1914 de Eerste Wereldoorlog uitbrak was er al helemaal geen plaats voor een mogelijke hervorming van het (rijks)politiebestel. Nederland had geheel andere problemen waarvan een strikte handhaving van de neutraliteit het meest belangrijke was.

Voor de Koninklijke Marechaussee betekende het uitbreken van het gewapende conflict dat de politiediensten ten behoeve van het Ministerie van Justitie wat meer op de achtergrond raakten. Het gendarmeriecorps was immers een onderdeel van het Nederlandse leger en stond als zodanig onder het directe bevel van de opperbevelhebber van de strijdkrachten. Militaire bestemmingen kregen nu voorrang boven de reguliere politiedienst. De belangrijkste taak was in eerste instantie de politiedienst voor het gemobiliseerde Nederlandse leger. De enorme toename van het aantal mannen onder de wapenen bracht specifieke problemen met zich mee waaronder ordehandhaving binnen de krijgsmacht en het opsporen van tal van strafbare feiten.

Alsof deze grote werkdruk nog niet genoeg was, kwam daar de gigantische vloed van Belgische vluchtelingen bij. Vanuit humanitaire overwegingen wilde de Nederlandse regering dat de grens met België niet potdicht werd gehouden. De reden was dat in korte tijd ruim een miljoen Belgen voor de Duitse agressie de wijk namen naar het veilige Nederland. De Nederlandse regering besloot al snel alles te doen wat in haar macht lag om het lot van deze mensen enigszins draaglijk te maken. Nadat zij tot Nederland zijn toegelaten moesten de vluchtelingen worden opgevangen. In eerste instantie gebeurde dat provisorisch maar na

een aantal maanden, toen duidelijk werd dat deze mensen niet op korte termijn konden terugkeren, werden grote kampen ingericht. Vooral de dunbevolkte Veluwe bleek daarvoor geschikt. Aangezien in deze kampen grote aantallen mensen op elkaar gepakt zaten, was het noodzakelijk om er de orde te handhaven. Vooral de Koninklijke Marechaussee en de Rijksveldwacht werden daarvoor ingezet. Naarmate de oorlog vorderde kwam daar het probleem van vluchtende Belgische jongemannen bij. Aanzienlijke aantallen probeerden naar het buitenland te ontkomen om zich van daaruit bij het strijdende Belgische leger te voegen. Een ontwikkeling die Nederland, met het oog op de neutraliteit, met alle middelen moest voorkomen.

Toen de frontlijn zich in Noord-Frankrijk gestabiliseerd had, was het voor Nederland zaak de Duits-Nederlandse en de Belgisch-Nederlandse grens strikt te bewaken. Dit was deels ingegeven om aan de strijdende partijen duidelijk te maken dat het Nederland menens was met de handhaving van zijn neutraliteit. Een andere reden was het in stand houden van de voedselvoorziening die via een distributiesysteem werkte. Door de oorlog was het zeer winstgevend geworden te smokkelen. De marechaussees hadden hun handen vol aan deze vorm van criminaliteit en werden in de bestrijding bijgestaan door soldaten van de landmacht, die speciale opsporingsbevoegdheden hadden gekregen, en de Rijksveldwacht. Ondanks de inzet van al deze middelen bleef het dweilen met de kraan open.

Na 1916 werd de voedselsituatie in Nederland steeds nijpender. Een ontevreden bevolking had genoeg van de oorlog en militairen die soms jaren gemobiliseerd waren, maakten hun misnoegen kenbaar. Voor de politie in Nederland een situatie die langzamerhand de handhaving van de openbare orde met de bestaande middelen onhoudbaar maakte. Voordat het tot echt grootschalige onlusten kon komen, eindigde de Eerste Wereldoorlog. Wie gedacht had dat daarmee alle problemen de wereld uit waren, kwam bedrogen uit.

